

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Sekularizace venkova na příkladu Holašovic

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Jaroslav Vokoun, Th.D.

Autor práce: Šárka Bauerová

Studijní obor: Humanistika

Ročník: 3.

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne: 19. 4. 2013

Podpis studenta

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Doc. Mgr. Jaroslavu Vokounovi, Th.D., za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce

Obsah

Úvod.....	6
1 Sekularizace	7
1.1 Vysvětlení pojmu sekularizace	7
1.2 Historický vývoj pojmu sekularizace	9
1.3 Tři aspekty sekularizace	12
1.4 Proces sekularizace (etapy sekularizace).....	13
2 Praktický výzkum: Sekularizace Holašovic	16
2.1 Historie Holašovic	16
2.2 Rozhovory	17
2.3 Shrnutí rozhovorů	26
2.4 Současná náboženská situace v Holašovicích	27
3 Sekularizace jako desakralizace času a prostoru	29
3.1 Hlavačkovo pojetí desakralizace času	29
3.1.1 Desakralizace času venkovského prostoru	30
3.1.2 Tři teze o desakralizaci a sekularizaci času na venkově.....	31
3.1.3 Desakralizace Holašovic.....	33
3.2 Potlačování religiozity	33
3.2.1 Křty.....	34
3.2.2 Církevní sňatky.....	35
3.2.3 Církevní pohřby	35
3.2.4 Náboženská výchova na základních školách.....	36
3.3 Statistické údaje z matričních knih.....	36

3.3.1	Statistické údaje z období 1919 - 1949.....	37
3.3.2	Statistické údaje z období 1950 - 2012.....	37
	Závěr.....	39
	Seznam použité literatury	40
	Abstrakt.....	42

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám tématem sekularizace, konkrétně sekularizací venkova v ČR. Pro toto téma jsem se rozhodla, protože sama na venkově žiji a mohu pozorovat různé změny, které tuto skutečnost v reálném životě doprovázejí. Svou práci stavím nejen na práci s primární literaturou, ale také na práci s archiváliemi (např. statistické údaje z matričních knih) a také na rozhovorech s několika respondenty, kteří žijí celý život na venkově a mají možnost z dlouhodobého hlediska porovnat stav církví a náboženství v konkrétním místě (Holašovice). Tyto rozhovory jsou převážně vzpomínkami respondentů. Snažím se z nich hlavně zjistit, jak se proměnila víra lidí, kteří byli jako děti vychováni ve víře. Z těchto rozhovorů se snažím zjistit příčiny sekularizace českého venkova, nebo spíše příčiny sekularizace vesnice Holašovice, s jejímiž obyvateli jsem dělala rozhovory.

Hlavním cílem této práce je tedy nastínit sekularizaci českého venkova a tyto poznatky obohatit o autentické rozhovory s několika respondenty, kteří žijí na venkově. Tato bakalářská práce by tedy měla být i přínosem co se týče výzkumu v této problematice. V žádném případě není předmětem této práce popsat celý proces sekularizace, jehož počátky sahají až do 17 století, ale zachytit proces sekularizace vesnice v ČR v době zhruba od druhé světové války až do současnosti.

V první kapitole nastiňuji pojem sekularizace, jeho historický vývoj a různá pojetí chápání tohoto pojmu. V této části mé práce pracuji převážně s literárními zdroji.

Druhá kapitola je již více praktická, zde přímo ukazuji na rozhovorech s respondenty, jak se proměnila religiozita obyvatel venkovského prostoru, a nastiňuji současný stav věřících v obci. V této kapitole pracuji s rozhovory se starousedlíky vesnice Holašovice.

Ve třetí kapitole se zabývám sekularizací venkovského prostoru respektive sekularizací jako desakralizací venkovského prostoru. Zde také poukazuji velmi krátce na vliv komunistického režimu na proměnu vesnice a na jeho neblahý dopad na prožívání víry běžných věřících. V této kapitole hlavně využívám Hlavačkovu pojetí o sekularizace jako desakralizaci času a prostoru a také zde pracuji se statistickými údaji získanými z matričních knih farnosti Čakov. Dále se pokouším porovnat poznatky získané z knihy Sekularizace českého venkova v 19. století s poznatky získanými z rozhovorů s obyvateli obce Holašovice.

1 Sekularizace

1.1 Vysvětlení pojmu sekularizace

Slovo sekularizace pochází z latinského slova seaculum, což znamená časnost, pozemskost, věk nebo století.

Podle Slovníku cizích slov znamená pojem sekularizace zesvětštění, pozbytí duchovního stavu, vyvlastnění nebo převedení církevních objektů k účelům necírkevním (světským), anebo vytlačení náboženství z oblasti lidské činnosti.¹ Toto vysvětlení je velmi obecné.

Další obecné vysvětlení pojmu sekularizace se nachází v encyklopedii Nové universium, „*Historicky se sekularizace projevuje jednak tím, že náboženské organizace přestávají zasahovat přímo do správy veřejných věcí, jednak tím, že náboženství, zejména jeho veřejné kulturní formy, přestávají být hromadnou masovou záležitostí, a konečně tím, že samotné církevní organizace uvolňují svou vnitřní rigidní strukturu a přijímají zpátky světské postoje a prvky chování.*“²

Jiné podrobnější vysvětlení pojmu sekularizace nabízí Slovník judaismus, křesťanství, islám a zní takto: „*V teologickém smyslu se pojem sekularizace chápe za 1. jako profanace, odkřesťanštění a odpadnutí od Boha, ztrátu pravých hodnot a důsledek ateizace, to je jako výsledek ideologické konfrontace; za 2. jako legitimní proces sebeuvědomování moderního člověka, jeho sebeidentifikace, plynoucí ze značné nepřípravenosti teologie odpovídat na jeho problémy.*“³ Původní význam tohoto pojmu je převedení majetku nebo institucí z církevního vlastnictví nebo z církevní zprávy do rukou státu.⁴ V 19. století se výraz sekularizace začíná užívat ve smyslu označení kulturního procesu vymanění různých prvků společenského a individuálního života z přímého vlivu náboženství a církve.⁵

---

¹ Srov. KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2002. ISBN 80-723-5023-4, str. 693

² *Nové universium: všeobecná encyklopedie A-Ž*. 1. vyd. V Praze: Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-1069-X, str. 990

³ PAVLINCOVÁ, Helena. A KOL. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0440-6, str 285

⁴ Srov. Tamtéž

⁵ Srov. Tamtéž

Další, velice zajímavý výklad tohoto pojmu obsahuje Filosofický slovník. Tento výklad, zní takto: „*V obecném nábožensko-filosofickém, teologickém a sociologickém smyslu se týká sociokulturních procesů zesvětštění, to znamená vymanění společnosti z církevně náboženských vazeb všeho druhu.*“⁶ Dále podle tohoto slovníku je pojem sekularizace původním termínem kanovnického práva, jež označoval propuštění kněze. Za dob reformace, kdy byl tento pojem používán v souvislosti s absolutismem josefinského typu a znamenal vyvlastnění nebo zabavení církevního majetku a převedení pod státní správu.⁷ Větší vliv začíná mít sekularizace na konci 19. století. V tomto období se stává z původní, úzce sociálně politické tendence, orientované například na odstranění převahy církevního školství, široce koncipovaný proces emancipace myšlení a společenského jednání od podřízenosti církevním kodifikovaným prioritám.⁸ Dějiny náboženství a sociologie náboženství považují za příčinu sekularizace nepřizpůsobivost církve moderní společnosti a modernímu myšlení.⁹ V období po druhé světové válce, lze považovat sekularizaci za jeden z nejdůležitějších znaků moderny. V současné době je sekularizace na ústupu a to ne proto, že by se společnost navracela k tradičnímu náboženství, ale proto, že v současnosti vznikají nová náboženská hnutí a nová religiozita.¹⁰

Třetí a poměrně zajímavé vysvětlení pojmu sekularizace se nachází v Sociologickém slovníku. Zní takto: „*Sekularizace je proces postupné ztráty významu náboženského přesvědčení, praktik a institucí v moderní společnosti.*“¹¹ Hlavními znaky sekularizace jsou podle sociologické definice ztráta respektu k náboženským autoritám, snižující se účast věřících na bohoslužbách, neochota finančně podporovat církevní společenství a nejednoznačná ochota přijímat ortodoxní náboženství.¹² Sekularizace byla spuštěna zrodem

---

⁶ BLECHA, Ivan. A KOL. *Filosofický slovník*. 1. vyd. Olomouc: Fin, 1995. ISBN 80-718-2014-8, str. 367

⁷ Srov. Tamtéž

⁸ Tamtéž

⁹ Tamtéž

¹⁰ Tamtéž

¹¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0, str. 213

¹² Srov. Tamtéž

moderní průmyslové společnosti a rozvojem vědy.¹³ Tento rozvoj nabízí jiný, alternativní výklad vzniku světa, než je ten náboženský. S nástupem sekularizace z rodin prakticky zmizí předávání náboženské tradice.

1.2 Historický vývoj pojmu sekularizace

Již od samotného vzniku sociologie jako vědecké disciplíny, se sociologové zabývali náboženskou problematikou (Émile Durkheim, Georg Simmel, Max Weber, Ernst Troeltsch). Náboženství bylo jednou z hlavních složek během přerodu tradiční společnosti na společnost moderní.¹⁴ V průběhu 1. poloviny 20. století došlo ke vzniku sociologie náboženství, náboženská problematika tak přestala být součástí obecné sociologie.

Tento pojem nevynalezla až sociologie náboženství, ale jeho historie sahá do mnohem starší doby, a pokud mluvíme o jeho adjektivu, dojdeme až do doby předkřesťanského Říma. Ale významy těchto pojmů před příchodem a po příchodu sociologie náboženství nejsou zcela totožné.

„Sociologický pojem sekularizace se inspiroval terminologií užívanou křesťanskými teology či křesťanskou teologií ovlivněnými autory. V případě teologického užití tohoto pojmu pak lze (byť s ohledem na větší časovou odlehlost ne tak důrazně) prokázat souvislost s fungováním termínu saeculum ve starořímském kulturním kontextu. Jeho přesný původní význam není znám. Má se za to, že na počátku toto slovo neslo význam „dlouhý časový úsek“, ale též „doba“, „duch doby“ či „generace“.“¹⁵ Až křesťanství přineslo důležité změny pro chápání a užívání tohoto pojmu. Pojem sekularizace byl poté spojován s pozemským světem, který připouštěl přítomnost hříchu a možnost zavrhnout Boha.¹⁶ Svatý Augustin se díky svému

---

¹³ Srov. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0, str. 213

¹⁴ Srov. VIDO, Roman. *Konec velkého vyprávění?: Sekularizace v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. Sociologická řada, sv. 11. ISBN 978-80-7325-266-3, str. 13-14

¹⁵ VIDO, Roman. *Konec velkého vyprávění?: Sekularizace v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. Sociologická řada, sv. 11. ISBN 978-80-7325-266-3, str. 15,-16

¹⁶ Srov. Tamtéž

spisu O obci boží (De civitate Dei) zasloužil o to, aby slovo sekularizace bylo chápáno jinak než v době předkřesťanské.

„Lübbe charakterizuje moderní dějiny pojmu sekularizace jako cestu, jež započala v politicko-právním diskurzu a přes rovinu (politickou) ideologickou a filozofickou (filosofie dějin) vyústila až do terminologie sociálních věd.“¹⁷

V západní Evropě se slovo sekularizace objevuje ve Francii v 2. polovině 16. století a jeho význam je – převod církevního majetku na majetek světský. Tento pojem nebo spíše toto slovo je nutné spojovat s náboženskými válkami, kterým předcházelo evropské reformační hnutí.

Jednání o konci Třicetileté války (1646) v německém Münsteru je považováno za první oficiální historický výskyt pojmu sekularizace v německém jazyce. Tím, kdo použil pojem „sekularizovat“, byl Jindřich II. Orleánský, vévoda z Longueville, zástupce Francie. Tento pojem byl použit při řešení otázky související s katolickým majetkem v protestantských zemích. Termín „sekulární“ patřil podle Tschannena do církevního slovníku, v němž měl význam jako „světskost“, která nebyla v rozporu s duchovní stránkou. To znamená, že pojem „sekulární“ může sloužit k církevním účelům a být tak stvrzen duchovně. V tomto případě pojem sekularizace pomohl usnadnit pochopení přeměny duchovního majetku na majetek světský. Přeměna nebyla chápána jako odcizení majetku, nýbrž byla chápána jako možnost užití tohoto majetku pro jiné účely.

Díky takto vyloženému významu pojmu sekularizace došlo k rozšíření významového pole tohoto pojmu. Před tím se tento pojem vyskytoval jen ve dvou kontextech: „*při převodu finančních prostředků z kláštera na „sekulární“ instituci a odchodu řeholníka z kláštera.*“¹⁸

Také je možné nahlížet na sekularizaci ze dvou stran. Z jedné strany je sekularizace chápána jako přirozený děj patřící ke křesťanství a z druhé strany je možné sekularizaci brát jako ústup náboženství ze společnosti.

---

¹⁷ VIDO, Roman. *Konec velkého vyprávění?: Sekularizace v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. Sociologická řada, sv. 11. ISBN 978-80-7325-266-3, str. 16

¹⁸ VIDO, Roman. *Konec velkého vyprávění?: Sekularizace v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. Sociologická řada, sv. 11. ISBN 978-80-7325-266-3, str. 18

V nejdůležitějších zemích západní Evropy (Anglie, Německo, Francie) se výklady pojmu sekularizace lišily. Během 17. a 18. století v Německu se tento pojem vyskytoval především u protestantských autorů, tedy v jejich pojednání, a to ve smyslu zmiňovaném již u Vestfálského míru.¹⁹ Zde se pojem sekularizace vysvětluje jako přechod církevního majetku z rukou církve do rukou světských panovníků, což ze strany katolické církve vyvolá vlnu negativního vnímání tohoto pojmu. Církev za tímto převodem majetku viděla neoprávněné použití politické moci proti ní. Na základě politizace pojmu sekularizace ve spojení se sekularismem vznikla politická ideologie, která usilovala o snížení vlivu moci katolické církve na společnost.²⁰

*„V anglickém prostředí se termín „sekularizace“ poprvé ve veřejném diskurzu objevil nejspíše u historika Williama E. H. Leckyho v roce 1865, který jej ve své práci o dějinách racionalismu v Evropě použil ve vztahu „všeobecné sekularizaci evropského ducha“, zejména pak „sekularizaci politiky“.*²¹ Podle Leckyho byly jádrem sekularizace státní zájmy, kvůli kterým měla být vyvolána tendence potlačovat náboženské ohledy a tím narušit vztahy mezi jednotlivými státy a tak usnadnit rozhodnutí o vstupu do války. V 19. století, přesněji v roce 1866, vznikla v Anglii Národní sekulární společnost, při jejímž vzniku sehrál velkou roli sekularismus a volnomyšlenkářské hnutí. Programem hnutí Národní sekulární společnosti byla tzv. „praktická filosofie, jejímž záměrem bylo vykládat a organizovat život bez pomoci nadpřirozena.“²²

Roku 1892 byla v Německu zřízena Německá společnost pro etickou kulturu, která byla velice podobná anglickému hnutí. Cílem tohoto hnutí bylo prosazovat technický pozitivismus jako nepolitickou možnost k nacionalismu a marxismu. Pro toto hnutí bylo důležité vypracovat etický systém, který by se zakládal na praktických podmínkách společenské existence, a který by nebyl závislý na náboženských předpokladech.²³ Představitelé tohoto německého hnutí

---

¹⁹ Srov. VIDO, Roman. *Konec velkého vyprávění?: Sekularizace v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. Sociologická řada, sv. 11. ISBN 978-80-7325-266-3, str. 15-22

²⁰ Tamtéž

²¹ VIDO, Roman. *Konec velkého vyprávění?: Sekularizace v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. Sociologická řada, sv. 11. ISBN 978-80-7325-266-3, str. 18

²² Srov. Tamtéž: str. 15-22

²³ Tamtéž

používali termín sekularizace velice zřídka a celkově během celého 19. století byl pojem sekularizace nahrazen jinými pojmy (Verweltlichung-zesvětštění, Vertzeilichung-zčasnění). V této době již existoval moderní význam nebo spíše moderní idea pojmu sekularizace.

Na konci 19. a na počátku 20. (v tomto období je sociologie zavedena jako samostatná vědní disciplína) začínají sociologové teoretizovat o sekularizaci. Během tohoto období se sekularizace stává vědeckou či kulturně-filosofickou kategorií.²⁴

„Nové deskriptivní (a hodnotově neutrálnější) užití pojmu „sekularizace“ lze zaznamenat s nástupem první generace německých sociologů, jakými byli Max Weber, Werner Sombart či Ernst Troeltsch (Shiner 1967; Bremmer 2008). Je ovšem třeba hned dodat, že tento koncept v jejich teoriích nezaujímal nijak ústřední postavení. Bremmer (2008) jeho rostoucí výskyt v německém intelektuálním prostředí připisuje přítomnosti protestantské tradice, která svou tendencí k sebe-kritice a sebe-reflexivitě (v porovnání s tradicí katolickou) poskytla diskuzím o sekularizaci a osudům náboženství v nastupující modernitě výrazný impuls. Vedle ní se na této intelektuální reflexi náboženského vývoje nepochybně podílely i empiricky doložitelné procesy citelného oslabování vlivu křesťanství a křesťanských církví v Německu 2. poloviny 19. století.“²⁵

1.3 Tři aspekty sekularizace

José Casanova (sociolog náboženství) se zabýval různými podobami sekularizace.²⁶ *„Americký vědec tvrdí, že to, co obvykle vystupuje jako jedna kompaktní teorie sekularizace, sestává ve skutečnosti ze tří zcela rozdílných skutečností. Pod pojmem sekularizace se za první rozumí oddělení a emancipace světské oblasti od náboženských nařízení a norem, za druhé úpadek náboženského přesvědčení a náboženských forem chování a za třetí vytlačení*

---

²⁴ Srov. VIDO, Roman. *Konec velkého vyprávění?: Sekularizace v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. Sociologická řada, sv. 11. ISBN 978-80-7325-266-3, str. 15-22

²⁵ VIDO, Roman. *Konec velkého vyprávění?: Sekularizace v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. Sociologická řada, sv. 11. ISBN 978-80-7325-266-3, str. 25

²⁶ Srov. HANUŠ, Jiří. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. Dějiny a kultura, sv. 2. ISBN 80-7325-036-5, str. 27

*náboženství do sféry soukromí.*²⁷ V Evropě tyto tři aspekty vystupovaly společně, byly spjaty nejen strukturálně, ale i historicky.

- 1) Oddělení a emancipace od náboženských nařízení a norem (vydělení sféry světské a její emancipace z kontroly náboženských institucí a norem) – Tento aspekt je běžný a typický ve všech moderních společnostech. Lze jej pokládat za jeden z nejdůležitějších definičních znaků moderny.
- 2) Úpadek náboženského přesvědčení a náboženských forem chování – Podle Josého Casanovi není nutně ústup od náboženského přesvědčení a od náboženské praxe strukturálním znakem moderny.
- 3) Vytlačení náboženství do sféry soukromí (privatizace náboženství nutně nepředstavuje strukturální tendenci moderny) – Privatizace náboženství nutně nepředstavuje strukturální vývojový trend moderny.

1.4 Proces sekularizace (etapy sekularizace)

Francouzský historik René Rémond dělí proces sekularizace na dvě fáze vývoje: Nejprve na fázi odluky církve od státu a poté oddělení náboženství a společnosti. Tento proces v Evropě vždy trval více než sto let. Některé evropské státy podle Rémonda přeskakovaly některé fáze sekularizace.²⁸

Nejen, že René Rémond dělí proces sekularizace na dvě etapy, ale i podrobně popisuje a sleduje podrobnější vývoj různých etap sekularizace.

- 1) Odstranění náboženské diskriminace a zavedení pro svobodu vyznání – Je to liberální vývoj. Během této sekularizační fáze byly ze zákonů a předpisů veškeré projevy diskriminace jiných náboženských skupin. Náboženství se stalo svobodnou a osobní volbou jednotlivce, a proto se smí týkat pouze jeho svědomí a nesmí podléhat kontrole společnosti.²⁹ Ve východní a v západní Evropě probíhala tato

---

²⁷ HANUŠ, Jiří. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. Dějiny a kultura, sv 2. ISBN 80-7325-036-5, str. 27

²⁸ Srov. Tamtéž: str. 31- 36

²⁹ Tamtéž

fáze sekularizace, co se časovosti týče, odlišně. Na západě Evropy probíhal vývoj této fáze podstatně kratší dobu než na východě Evropy (Německo 1848, Prusko 1850, Rakousko 1867). Po roce 1848 v Německu projednával frankfurtský parlament možnost náboženské svobody (snažili se skoncovat s režimem státních církví). Evangelické církvi v Prusku bylo dovoleno v roce 1850 řídit své interní záležitosti. V Rakousku roku 1867 liberálové prosadili svobodu vyznání.

- 2) Dezetablování státní církve (rozlišování mezi náboženstvím a společností, oddělení náboženských aktů, spojených s přijímáním svátostí, od aktů úředních, které zaznamenávaly významné okamžiky lidského života) – René Rémond zdůrazňuje to, že je potřeba zřídit matriky, které budou oddělené od registrů udělování svátostí. Toto přispělo k oddělení občanských úkonů od svátostí.³⁰ Například ve Francii bylo občanským zákoníkem stanoveno to, že nejprve musí být nastávající manželský pár oddán na radnici a poté může být oddán v kostele. Kněžím a pastorům bylo zakázáno vykonávat církevní svatební obřad, pokud mu nepředcházela obřad civilní. Pokud by byl tento dodnes ve Francii platný zákon kněžími nebo pastory porušen, byli by potrestáni trestem odnětí svobody.
- 3) Proces odluky a laicizace (rozlišení sfér soukromé a veřejné) – Tento proces je důsledkem liberální filosofie. „*Stát má být podle liberálního myšlení neutrální a náboženství už nemá zasahovat do veřejné sféry. Například Francie v roce 1905 – náboženství bylo považováno za protivníka, kterého je třeba popřít.*“³¹ Podle Rémonda je důležité si všimnout rozdílu mezi zeměmi, kde převážná většina obyvatelstva patří mezi katolíky a mezi zeměmi, kde většina obyvatelstva patří mezi protestanty. Protestanti se lépe smiřovali s nastávající moderní dobou.³²

„Podle R. Rémonda byla na počátku 20. století tvárnost vztahů mezi náboženstvím a společností velmi různorodá: od nejužší symbiózy v Rusku až po nejradikálnější odluku v republikánské Francii. Jeden princip hlásal podřízenost všech společenských aktivit, druhý se

---

³⁰ Srov. HANUŠ, Jiří. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. Dějiny a kultura, sv 2. ISBN 80-7325-036-5, str. 31 -36

³¹ HANUŠ, Jiří. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. Dějiny a kultura, sv 2. ISBN 80-7325-036-5, str. 33

³² Srov. Tamtéž

*snažil o to, aby stát a společnost byly osvobozeny od náboženské víry. Začaly se měnit nejen instituce, ale též chování jednotlivců. Od církevního práva byly odříznuty matriky, veřejné školství, občanství a někde také právní režim manželství a rodiny.*³³

---

³³ HANUŠ, Jiří. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. Dějiny a kultura, sv 2. ISBN 80-7325-036-5, str. 33.

2 Praktický výzkum: Sekularizace Holašovic

Vesnici Holašovice jsem si vybrala, protože zde žiji již od dětství, a proto jsem mohla vybrat vhodné respondenty pro rozhovory, na nichž je výzkum postaven.

2.1 Historie Holašovic

První písemná zmínka o Holašovicích pochází z 13. století, kdy listinou ze dne 3. července roku 1292 král Václav II. daruje Holašovice spolu s dalšími vesnicemi Vyšebrodskému klášteru, jako kompenzaci za pozemky, které muselo cisterciácké opatství ve Vyšším Brodě vrátit potomkům Svatomíra z Němčic.³⁴

V letech 1520 a 1521 postihla Holašovice morová rána, díky níž vymřelo téměř celé obyvatelstvo. Podle pověsti o moru v Holašovicích, měli tuto černou nemoc přežít pouze dva lidé, služka a čeledín. Kvůli morové ráně došlo k obměně obyvatelstva. V té době Holašovice osídlili obyvatelé vesnic patřících pod cisterciácké opatství ve Vyšším Brodě, a také obyvatelé česko-německého pohraničí.³⁵

Od 13. století až do roku 1784 patřily Holašovice do obvodu římskokatolické strýčické farnosti,³⁶ poté byly přiděleny pod čakovskou farnost, pod kterou i přes menší přestávku patří dodnes.³⁷ V době druhé světové války patřila vesnice Holašovice pod strýčickou farnost. K přefaření došlo, protože Holašovice byly německou vesnicí, a proto také patřily pod německou farnost. Proto také v čakovských matričních knihách nejsou z tohoto období uvedeny žádné záznamy, týkající se křtů, svateb a pohřbů.

Holašovice až do 19. století byly součástí vyšebrodského klášterního panství. Od roku 1850 až do roku 1964 byly Holašovice osadou patřící pod obec Záboří. Při posledním sčítání lidu rakousko – uherské monarchie v roce 1910 se všichni obyvatelé Holašovic hlásili

---

³⁴ Srov. KOLDA, Vlastimil. *Holašovice: rural baroque*. 1st ed. Jankov: Jankov municipality office, 1999. ISBN 80-238-4077-0, str. 28- 90

³⁵ Tamtéž

³⁶ Strýčická farnost patřila do okruhu působnosti Vyšebrodského kláštera.

³⁷ Tamtéž

k německé národnosti.³⁸ Holašovické děti, jak české, tak německé národnosti navštěvovaly německou školu v Lipanovicích. Až v roce 1921 bylo zřízení české školy v Holašovicích úředně povoleno, ale škola zahájila svou činnost až po čtyřech letech, kdy byly konečně nalezeny vhodné prostory pro výuku. Tyto prostory byly zatím provizorní. V roce 1928 byla dostavěna školní budova, kam se škola přestěhovala z provizorních prostor. Škola v Holašovicích fungovala až do roku 1965, kdy byla škola zrušena.³⁹

V září roku 1938 byly smazány hranice na Šumavě. Německé hranice byly posunuty do českého vnitrozemí. Holašovice, jakožto německá vesnice patřící pod katastr obce Záboří, byly připojeny k říšskému území. Připojení Holašovic k říšskému území mělo za důsledek odchod českého obyvatelstva do vnitrozemí. Z budovy české školy se stala služebna německé pohraniční stráže a v nedalekých Lipanovicích sídlilo německé četnictvo.⁴⁰

Po skončení druhé světové války se výrazně změnilo složení holašovického obyvatelstva. Odsun německého obyvatelstva začal v Holašovicích v lednu roku 1946 a se týkal většiny obyvatel.⁴¹ Tento proces vedl k téměř úplnému vylidnění. Do prázdných stavení se pozvolna začali stěhovat obyvatelé z okolních vesnic, jejichž potomci v Holašovicích žijí dodnes.

Od roku 1949 až do roku 1964 patřila obec Holašovice pod obec Záboří. V roce 1964 byly Holašovice přiřazeny spolu s dalšími vesnicemi k obci Jankov. Holašovice jako jediné patří k Jankovu až dodnes. V roce 1998 byly Holašovice zapsány na Seznam světového dědictví UNESCO. V současné době žije v Holašovicích 140 obyvatel.

2.2 Rozhovory

Cílem rozhovorů je nastínit sekularizaci venkova. Respondenti byli vybíráni podle věku a podle schopnosti a ochoty odpovídat na mnou položené otázky. Rozhovory jsou doslovné záznamy.

---

³⁸ Srov. KOLDA, Vlastimil. *Holašovice: rural baroque*. 1st ed. Jankov: Jankov municipality office, 1999. ISBN 80-238-4077-0, str. 28- 90

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ Tamtéž

Růžena Bauerová rozená Žížalová, 65 let (vyznání římsko-katolické)

V listopadu roku 1945 se její rodiče přestěhovali do Holašovic, kde si koupili poslední volný statek, který zde zbyl po odsunu sudetských Němců do Německa. Rodina se do Holašovic přestěhovala se dvěma dětmi z nedalekých Křenovic a dva roky na to se narodila paní Bauerová, jako třetí dítě.⁴²

„První stupeň základní školy jsem absolvovala v pětileté jednotřídce v Holašovicích, kde jsem také každý týden chodila na náboženství, protože si to přála moje babička. Pamatuji si, jak jsme před hodinou náboženství chodili panu faráři naproti na půl cesty k Čakovu.⁴³ **Na náboženství v té době chodil téměř každý**, jen pár dětí ze silně pro komunisticky založených rodin na něj nechodilo. Já i moji sourozenci jsme museli **každou neděli chodit do kostela** a o **každých Velikonocích jsme museli chodit ke zpovědi**. Mše začínala vždy v 7:45. Jen když bylo opravdu, ale opravdu špatné počasí, tak nám babička dovolila zůstat doma, ale to se častokrát nestávalo.

Já i moji sourozenci jsme byli **u prvního přijímání**, ale **biřmovaní nejsme**, protože to v té době bylo nějak zakázáno.

Poté co jsem postoupila na druhý stupeň, musela jsem přejít do 6 km vzdálené základní školy ve Strýčicích (v té době všechny děti z Holašovic chodily do Strýčic). Na této škole jsem **už na náboženství nechodila**, ale stále jsem **pravidelně každou neděli navštěvovala kostel** v Čakově.

Pamatuji si, že až do roku 1961, kdy jsem byla v deváté třídě, jsme jezdili do školy převážně na kole a v zimě jsme chodili pěšky. V roce 1961 začal jezdit do Holašovic autobus. Když jsem s celkem dobrými známkami dokončila devátou třídu, tak jsem šla pracovat. Pan ředitel ze Strýčic přemlouval mne i mé rodiče, abych se šla alespoň vyučit, ale já jsem nechtěla, protože můj bratr byl už v té době na studiích a moji rodiče by si nemohli dovolit podporovat mne při dalším studiu. Má sestra již dva roky pracovala v družstvu.

---

⁴² Křenovice se nachází cca 8 km od Českých Budějovic a 8 km od Holašovic.

⁴³ Čakov, vesnice, která se nachází 12 km západně od Českých Budějovic a 4 km od Holašovic. V této vesnici se nachází kostel svatého Linharta, ke kterému patří fara. Dříve byla farnost v Čakově samostatnou farností, ale dnes již patří pod farnost v obci Dubné. Čakovský kostel dříve i dnes navštěvují lidé z Holašovic, Jankova a Čakova.

První družstvo v Holašovicích vzniklo v roce 1948, ale to se brzy po založení rozpadlo. Poté si jel každý statek, jak říkala moje maminka, „na soukromno“. V roce 1957 vzniklo družstvo znovu a už natrvalo. Moji rodiče museli také vstoupit do družstva, aby mohl můj bratr nastoupit na tehdy Jedenáctiletou střední školu, kterou úspěšně zakončil maturitou a dostal se do Prahy na Vysokou školu chemicko-technickou.⁴⁴ Bratr na této vysoké škole nesetřval dlouho. Po třech měsících si ho k sobě zavolal děkan a řekl mu, že je ze školy vyloučen z politických důvodů, na základě dopisu, který do školy poslala holašovická organizace KSČ. Za vše mohlo to, že můj otec nebyl v Holašovicích příliš oblíbený a to proto, že nebyl sympatizantem tehdejšího režimu. Pamatuji si, že otec poslouchal rádio Svobodná Evropa. Ještě tentýž rok co byl bratr z VŠCHT vyloučen, byl přijat na dvouletou nástavbu Zemědělsko-technické školy v Táboře, díky otcovým kamarádům „z vojny“. Po dokončení ZTŠ se opět jen díky otcovým kamarádům dostal na Zemědělskou fakultu dnešní Jihočeské university, kde mu bylo konečně umožněno odpromovat.

V roce 1962 jsem nastoupila do práce v družstvu, zpočátku byl můj měsíční plat 160 Kčs a poté co jsem se vdala a měla jsem první dítě vzrostl až na 360 Kčs. S nástupem do práce mi už **nezbyl čas a ani chuť chodit do kostela**. Ostatně, **tak tomu bylo u většiny mých vrstevnic**.

Do roku 1968 bylo všechno lepší a uvolněnější, poté už měl každý jen strach. Úplně přesně si pamatuji ten den, kdy k nám Rusové vpadli. V ten den mne vezla sanitka z porodnice domů s mým druhým dítětem, jeli jsme kolem letiště u Plané a všude stály tanky, měla jsem velký strach. Po roce 1968 bylo vše úplně jinak, nikdo nikomu nevěřil a všichni měli strach. Pak přišel rok 1989 a pád železné opony.

Myslím si, že dnešní doba je příliš hektická a taková více uspěchaná oproti té minulé. **Co se týče církve a náboženství, myslím si, že dnes se lidé opět vracejí do kostelů i já jsem po smrti mé maminky v roce 2004 začala opět pravidelně kostel navštěvovat**. Ještě také jsem chtěla dodat, že **do kostelů chodí i lidé, kteří za mého mládí do kostela nechodili. Zřejmě je k víře přivedla nějaká špatná životní zkušenost**.

Jinak si myslím, že se Holašovice změnily hlavně vizuálně. Jinak si myslím, že se celkem nic nezměnilo a nezměnila se ani povaha lidí. Lidé si záviděli za režimu a závidí si dodnes i po jeho skončení.

---

⁴⁴ Dříve Jedenáctiletá střední škola a dnes je to gymnázium v České ulici v Českých Budějovicích

Ještě bych chtěla dodat, že **mám tři děti, které jsou pokřtěné, ale nikdy jsme je s manželem cestou víry nevedli.**“

Blažena Anderlová rozená Brožová 82 (vyznání římsko-katolické)

Narodila se v Žabovřeskách. V roce 1935 se ona spolu s rodiči a se třemi sestrami přestěhovali do Křenovic a po druhé světové válce se celá rodina přestěhovala do Dobšic. V roce 1950 se vdala a odstěhovala se za manželem do Holašovic.

„Jediné co si pamatuji z doby, kdy jsme bydleli v Žabovřeskách je, to že jsem s tetou chodila pást krávy. Když mi byly čtyři roky, tak babička s dědou koupili stavení v Křenovicích, kam jsme se s celou rodinou přestěhovali. Povinnou školní docházku jsem plnila já a mé sestry v Dubném.⁴⁵ Ve škole jsem **chodila na náboženství**, ale nevyučoval nás náboženství kněz, ale naše paní učitelka. Když začala válka, tak nám školu zabrali Němci a my, jako české děti jsme do ní chodit nesměly. Naše jednotřídka byla přestěhována do hospody, kde probíhalo vyučování pro české děti. V tomto období hodiny náboženství, vystřídal hodiny němčiny. V Dubném na návsi bydlela židovská rodina, která zde měla malé papírnictví. Když začala válka, tak se otec té rodiny podřezal a později byla matka s dětmi odvezena do koncentračního tábora, odkud se už nevrátily. Jejich dům byl zbořen.

Já i mé sestry jsme **pokřtěny, byly jsme i u prvního přijímání, ale biřmovaná je jen má nejstarší sestra**. Nikdy mne nikdo nemusel nutit **chodit do kostela**, chodila jsem tam, protože jsem chtěla. Když byla v létě bouřka, pamatuji si, že jsme se s babičkou **modlily**, aby nás ochránil anděl strážný od zlého, dnes **už to nedělám**. V té době se někteří moji kamarádi, spíše tedy jejich rodiny, **modlily doma u jídla**, to už se v dnešní době nevidí. Já jsem se modlila a dodnes **modlím jen u štědrovečerní večeře. Vedla jsem k tomu i mé tři děti**.

O Velikonocích jsme chodili ke **zpovědi** a svými dětskými hříchy jsem často popsala celý papír. Dnes **chodím ke zpovědi dvakrát až třikrát ročně**.

Jako děti jsme **v pátek nejedly maso**, protože si to přála babička, ale poté co jsem se vdala a měla jsem děti, **jsem s tím přestala**.

---

⁴⁵ Dubné – vesnice, která leží zhruba 10 km od Českých Budějovic

S manželem jsme **měli svatbu nejprve na úřadě a poté v kostele**. Naše **děti jsou pokřtěné a byly i u prvního přijímání**. První dvě děti (syn a dcera) chodily ve škole ve Strýčicích na **náboženství**, ale nejmladší, tedy třetí dcera, už na náboženství nechodila, protože to bylo po roce 1968 a ve škole bylo náboženství jako předmět zrušeno. Nejmladší dcera chodila jen na ponaučení, aby mohla jít k prvnímu přijímání.

Když jsem se vdala, **přestala jsem pravidelně chodit do kostela. Neměla jsem na to čas a ani mé děti a manžel do kostela nechodili**. Museli jsme s manželem chodit i **v neděli do práce** a často jsme sebou brali i děti, aby nám pomohly. Pracovali jsme oba v zemědělském družstvu (JZD).

Zapomněla jsem zmínit, že jsem s dětmi chodila na **slavnost Božího Těla** (slavnost Těla a Krve Páně). Tato slavnost se odehrávala na návsi v Čakově, kde je kostel svatého Linharta. Kolem kostela na návsi byly čtyři kapličky. V průvodu jsme vycházeli z kostela, pan farář nesl svátost oltářní a u každé z těch čtyř kapliček se náš průvod zastavil a my jsme se pomodlili. Děti měly malé košíčky, do nichž natrhaly okvětní lístky různých květin a ty pak u každé kapličky poházely.

Mé dvě starší **děti měly svatbu nejprve civilní a poté v kostele**. Nejmladší dcera se **vdávala jen na úřadě**, protože je její manžel nevěřící a díky tomu **nejsou ani jejich děti, tedy má vnoučata, pokřtěna**. Jinak jsou všechna má vnoučata a pravnoučata **pokřtěna**.

Jak, již jsem zde řekla, když jsem chodila do práce, tak jsem neměla čas na to, abych chodila do kostela, ale teď když už jsem přes dvacet let v důchodu, **chodím do kostela pravidelně na každou mši, nejen na tu nedělní**.

Když mi zemřel manžel, tak si přál mít **církevní pohřeb**. Řekla bych, že se v dnešní době nekonají církevní pohřby. Spoustu lidí, když zemře, tak mají civilní pohřeb v krematoriu a pak je **za ně třeba v kostele odsloužena mše**. A tak já to nechci, přeji si, aby za mnou před smrtí přišel pan farář a já se mu mohla vyzpovídat. A přeji si mít pohřeb v kostele.“

Květoslava Böhmová rozená Brožová, 84 let (vyznání římsko-katolické)

Narodila se v Žabovřeskách, když jí byly tři roky, přestěhovala se s rodiči a sestrou do Dubného a po válce se opět celá rodina přestěhovala a to do Dobšic, kde žila pouze 3 roky a poté se odstěhovala s manželem do Holašovic.

„Povinnou školní docházku jsem absolvovala v Dubném, kde jsem chodila i na hodiny **náboženství**. Moji **rodiče do kostela nechodili**, ti se starali o hospodářství. Do kostela jsem chodila s **babičkou**.

Pamatuji si, že jsem chodila s **babičkou** ráno do kostela **na roráty**. Dále jsem **chodila pravidelně na nedělní mši**. **Babička** mě nemusela nutit chodit do kostela, chodila jsem sama. V roce 1938 jsem byla u **prvního svatého přijímání**, měla jsem na sobě bílé šaty, které mi ušila **babička** a za **kmotřičku při biřmování** mi šla moje teta.

V Křenovicích a Dubném jsme chodily před Velikonoci se všemi děvčaty se smrtí. Vyháněly jsme zimu a koledovaly jsme. Když jsme dokoledovaly, tak jsme smrt nejprve ukamenovaly a pak jsme ji i spálily, aby už přišlo jaro.

Učila jsem se nedaleko Zlína pro Baťovy závody, ale bohužel jsem tuto školu nedokončila, protože Němci nás začali bombardovat, a tak jsem utekla zpět za rodinou do Dubného.

Když mi bylo 18, tak jsem se vdala. **Svatební obřad** proběhl **pouze v kostele**. Má sestra se vdávala o dva roky později a ta už musela mít svatbu nejprve na úřadě a pak až v kostele.

Mé dvě **děti jsou pokřtěné a má dcera chodila na náboženství a byla i u prvního přijímání**. Když do školy začal chodit můj syn, tak už nebyly hodiny náboženství povinné. S dcerou jsem **chodila do kostela**, ale syn nechtěl. Myslím, že komunistický režim v něm vypěstoval určitý druh odporu vůči víře a náboženství.

Z Holašovic jsem každou neděli jezdila do Čakova do kostela na kole a to proto, abych se stihla domů vrátit včas a včas uvařit nedělní oběd. O Velikonocích jsem již od dětství chodila **ke zpovědi**.

Až nyní jsem přestala chodit do kostela na mše, už nemám moc sil, ale každý večer před spaním si přeříkám jednou **otčenáš**. Myslím si, že nikomu se víra nemá brát. Víra není nic špatného a věřit není na škodu ba naopak.”

Ing. František Žížala, 70 let (nevěřící).

Narodil se v Křenovicích, když mu byly tři roky, přestěhoval se s rodiči a sestrou do Holašovic. Vystudoval Zemědělskou fakultu na dnešní Jihočeské universitě. Po té se oženil a

odstěhoval se s manželkou do Neznašova. Po smrti manželky se přestěhoval zpět na rodinný statek.

„Už jako dítě jsem nebyl zapáleným věřícím, **do kostela a na náboženství** jsem více méně chodil jen kvůli babičce. Ta mne nutila chodit do kostela za každého počasí. První stupeň základní školy jsem absolvoval v holašovické jednotřídce. Do šesté a sedmé třídy jsem chodil ve Stýčicích a pak jsem odešel na gymnázium v Českých Budějovicích.

V Holašovicích jsem chodil ještě na **náboženství**, a když jsem nedával pozor, tak mě katecheta praštil rákoskou přes dlaň. U prvního přijímání jsem byl, ale biřmovaný nejsem. Když jsem nastoupil do Strýčic, tak už jsem pak na náboženství nechodil. Před tím než jsem nastoupil na gymnázium, dělal jsem v kostele v Čakově půl roku **ministranta**. Po nástupu na gymnázium jsem do kostela přestal chodit, **neměl jsem na to čas**.

Z takových těch tradic si pamatuji to, že jsme o **Velikonocích chodili ke zpovědi**. Pak, že jsme na květnou neděli s kamarády nosili do kostela takzvané berany. Byla to konstrukce udělaná z lískových prutů obalená jedlovými větvíčkami. Nesli jsme ho do kostela, aby ho nám pan farář posvětil. Když jsme berana přinesli zpět domů, rozebrali jsme ho a z té lískové konstrukce jsme udělali křížky a dávali jsme je doprostřed pole. Přitom se říkala taková modlitba, ale už si to přesně nepamatuji, bylo to něco v tom smyslu, aby Pán Bůh ochránil naše pole před pohromou a aby byla pole úrodná. Dále jsme o Velikonocích chodili ke zpovědi a pak jsme také chodili s řehtačkami po vsi a řehtali jsme. Vše to začalo ve čtvrtek, kdy zvony odlétají do Říma (tříkrát denně jsme obcházeli celou vesnici) a když přiletěly zpět, teď přesně nevím, jaký den to bylo (sobota nebo neděle), tak jsme u každého domu koledovali a dostali jsme nějakou koledu

O Vánocích jsem chodil do lesa na stromek, pak ho sestry ozdobily. Maminka uvařila rybí polévku, kapra na modro a na černo. Než jsme začali jíst, tak jsme se museli pomodlit. Po večeři jsme rozřezávali jabka, když po rozřinutí byla uvnitř jablka hvězda, znamenalo to, že bude člověk v následujícím roce zdravý a nic zlého se mu nestane. Když byl uvnitř jablka křížek, znamenalo to, že člověk brzy zemře. Maminka dva roky po sobě rozřízla jablko a byl tam křížek, dalších Vánoc už se nedožila. Dále jsme rozlouskávali ořechy, když byl ořech pěkný a zdravý, tak i člověk měl být zdravý a když byl ošklivý černý, znamenalo to, že člověk nebude buď zdrav, anebo se mu nebude dařit.

Mým snem bylo studovat chemii, tak jsem nastoupil na Vysokou školu chemicko-technickou, kde mi bylo po pár měsících znemožněno studovat tehdy vládnoucím komunistickým režimem. Dodělal jsem si druhou maturitu a nastoupil jsem na Zemědělskou fakultu v Budějovicích.

Manželka byla **z velice silně věřící rodiny**, ženil jsem se jak na úřadě, tak i v kostele. Mám čtyři děti a všechny jsou pokřtěné a některá má vnoučata také. Má manželka v padesáti konvertovala **ke Svědkům Jehovovým** spolu i s naší nejstarší dcerou.

V Boha nevěřím a ani nejsem pověřivý. A mé přesvědčení utvrdil ten fakt, že za první i druhé světové války, jak papež tak i biskupové **světli Němcům i Italům zbraně**. Kdyby existoval, tak by nedopustil žádná zvěrstva, která se děly a dějí dodnes. Myslím si, že křesťanství bylo dobrým náboženstvím v době svého vzniku a ještě ve středověku.“

Vlasta Trinklová rozená Petscherová, 68 let (vyznání římsko- katolické).

Narodila se v Holašovicích a zde žije s manželem dodnes. Narodila se jako šesté dítě sudetského Němce Hanse Petschera a české děvečky Markéty Pestcherové. Matka paní Petscherové odmítala odejít se svým německým manželem po válce do Německa. Rozvedli se a on opustil ji i své děti.

„ Moji sourozenci museli chodit do kostela pravidelně, ale po odchodu otce už chodit nemuseli a já si toto období nepamatuji, byla jsem téměř novorozeně. Museli pomáhat mamince v práci, aby nás vůbec uživila

Myslím, že moji sourozenci byli **u prvního přijímání a u biřmování**, ale já jen u **prvního přijímání**. **Na náboženství** jsme chodili všichni. Nejprve jsme chodili do školy v Holašovicích a pak do Strýčič.

Maminka se pět let po odchodu otce znovu provdala. Vzala si jednoho z holašovických sedláků. Ten mne a všechny mé sourozence uznal za vlastní. Za pár let do naší početné rodiny přibyla ještě sestra a tak nás bylo sedm.

Svatbu jsme měli s manželem na úřadě i v kostele. S manželem jsme nemohli mít děti. Všechny děti a všechna vnoučata mé nejmladší sestry jsou moji a manželovi kmotřenci. **Jsem věřící, ale do kostela na mše ani ke zpovědi nechodím**. Myslím, že to lepšího člověka ze mne neudělá.“

Danuše Pešková rozená Mičanová, 62 let (vyznání římsko-katolické)

Narodila se v Holašovicích a žije zde dodnes. Je nejmladší ze sedmi dětí.

„Ve škole jsem chodila na **náboženství**, abych pak mohla jít **k prvnímu přijímání**. **Nikdy jsem nechodila pravidelně do kostela**. Kostel byl od Holašovic pět kilometrů vzdálený a takovou dálku se mi nechtělo každou neděli chodit, proto jsem **do kostela chodila jednou za měsíc**. Pravidelně jsem chodila do kostela o **Velikonocích ke zpovědi**.

Pamatuji si, že jsme chodili do kostela na **vzkříšení**, to byla mše, kde byl před kostelem zapálen malinký oheň. Od ohně jsme si zapálili svíčky a šli jsme dovnitř do kostela, kde byla zhasnuta všechna světla a my jsme těmi svíčkami rozsvítili celý kostel. Pak jsme svíčky sfoukli a začala mše.

Dále se také pamatuji na **slavnost Božího Těla**. V košíčku jsme měli natrhané okvětní lístky lučních květin a chodili jsme kolem čakovského kostela a rozhazovali je kolem kostela, kde byly čtyři kapličky a u každé jsme se zastavili a pomodlili se.

Na **Tři krále** jsem přinesla z kostela v lahvi svěcenou vodu a chodila jsem s maminkou po všech sednicích a kropily jsme je a na každé dveře jsme napsali K+M+B a řekly jsme u toho: „všichni svatí buďte s námi a přebývejte s námi“. Do svěcené vody jsme namáčely kytičku udělanou z pěti žitných klasů.

Vdávala jsem se poměrně brzy, s manželem jsme **měli svatbu na úřadě i v kostele**. Naše tři **dcery byly pokřtěné** a za kmotru jim šla má sestra a její manžel. Mé **dcery se vdávaly v kostele a jejich děti jsou pokřtěné**, opět jim šli za kmotru a kmotra má sestra s manželem.

Život se semnou moc nepáral, když mi bylo 35, zemřel mi manžel a v roce 1997 mi zemřela prostřední dcera, po které tu zbyla vnučka a pak o deset let později zemřel i můj vnuk. **Přesto, že se mi toto všechno stalo, věřím, že je Bůh spravedlivý. Stále nejsem pravidelnou návštěvnicí kostela.**“

2.3 Shrnutí rozhovorů

Z rozhovorů jasně vyplývá, že všichni respondenti byli vychováni do určitého věku ve víře. Výchova některých z nich v tomto ohledu byla velice důsledná, a proto mají ve většině případů dodnes kladný vztah k víře i přesto, že v době jejich reprodukčního věku byly jejich účasti na bohoslužbách minimální (viz např. rozhovor 1,2,3). V druhém případě, tedy u respondentů, jejichž náboženské výchově nebyla věnována téměř žádná pozornost, je evidentní, že jejich vztah k víře není kladný ani záporný, spíše nemají k víře žádný vztah. U většiny respondentů se o náboženskou výchovu starali prarodiče, respektive babička, protože rodiče neměli čas. Což je vidět u posledních dvou rozhovorů, kde absence nejen otce, ale i prarodičů způsobila, že respondentky mají téměř pasivní vztah k náboženství založený na stereotypním dodržování nejzákladnějších náboženských rituálů.⁴⁶

Všichni respondenti byli pokřtěni a všichni také na prvním stupni základní školy docházeli do hodin náboženské výchovy, na kterých se připravovali na první svaté přijímání. Ale každý z nich zaujal k výuce náboženství jiný postoj. Přístup k náboženství a k víře nezávisel na důsledné náboženské výchově, avšak na osobním postoji jednotlivých osob (viz rozhovor 4). Svátost biřmování přijala jen jedna respondentka, zbytek respondentů biřmován nebyl, protože bylo po roce 1948 biřmování zakázáno (zpětně uvedla respondenta z prvního rozhovoru).

Z druhého a třetího rozhovoru je patrný vliv režimu na náboženskou výchovu dětí respondentů (hodiny náboženství nebyly povinné a později byly zrušeny). Od ostatních respondentů bylo zpětně zjištěno, že své děti nevedli k náboženské víře, protože neměli čas. Další z důvodů byl takový, že rodiče respondentů nebyli, co se týče náboženské výchovy, tak důslední jako prarodiče respondentů, kteří respondenty v tomto ohledu vychovávali.

V dětství všichni respondenti chodili ke zpovědi. Respondentka z druhého rozhovoru chodí ke zpovědi dodnes.

Pouze respondentka ze třetího rozhovoru byla oddána jen v kostele. Ostatní respondenti museli absolvovat nejprve státní sňatek a poté následoval církevní obřad, protože byli oddáni po 1. lednu 1950, kdy byl státní sňatek povinný (pro mnohé z nich mělo uzavření sňatku

---

⁴⁶ Tzn. Např. považovat křest, církevní sňatek, anebo církevní pohřeb spíše za projev jakési tradice prováděné v nenábožensky založené rodině, nežli za druh náboženského rituálu projevující zbožnost a příslušnost ke dané církvi.

v kostele větší význam než uzavření sňatku na úřadě). Většina dětí a vnoučat byla oddána také v kostele.

Téměř všichni respondenti (rozhovor 1,2,3,5,6) jsou svým způsobem věřící. Každý z nich přistupuje k náboženství jiným způsobem. Respondent (rozhovor 4) se od dětství nepovažuje za věřícího a na církev nahlíží velmi kriticky.

Většina potomků mých respondentů zaujala pasivní postoj k náboženství založený na stereotypním dodržování nejzákladnějších náboženských rituálů. Dokonce i vnoučata mých respondentů jsou ve většině případů pokřtěna. Za důvod, proč se v dnešní době dodržují tyto základní náboženské rituály, lze považovat určitou zakořeněnost víry u obyvatelstva lpícího na tradicích.

2.4 Současná náboženská situace v Holašovicích

Po druhé světové válce bylo v Holašovicích jen pár rodin, jejich členové pravidelně chodili na bohoslužby a dodržovali veškerou religiozitu. S postupem času a vzniku zemědělského družstva počet účastníků ještě klesl, jedním z důvodů byl nedostatek času, protože museli pracovat nejen v týdně, ale také v sobotu a v neděli.

Polovina obyvatel starší generace je svým způsobem věřící a zhruba jen pětina z nich chodí pravidelně do kostela. Ze starší generace obyvatel jsou převážně věřící ženy.

Mladší generace holašovických obyvatel jsou převážně nevěřící. V obci se nachází pouze dvě silně věřící rodiny, jež se staly věřícími v pozdějším věku (matka a otec nevyrostali ve věřících rodinách). Děti v těchto rodinách jsou vychovávány v náboženské víře a na přání svých rodičů musí chodit alespoň v neděli do kostela. Věk těchto dětí se pohybuje od 5 do 22 let. Dále je možné se v Holašovicích setkat se „svátečními“ věřícími, tzn., že se svými dětmi (nejmladší generace holašovických obyvatel) chodí na bohoslužby pouze o Vánocích, protože si to přejí jejich rodiče (starší generace obyvatel).

V nejmladší generaci obyvatelstva je zastoupeno jen minimální procento věřících (za věřící lze považovat pouze ty, kteří jsou vychováni ve víře svými rodiči), téměř všichni jsou nevěřící.

V Holašovicích jsou zastoupeny i jiné církve (Českobratrská církev evangelická) a jiná náboženská společenství (buddhismus Diamantové cesty).

Příčinou sekularizace obyvatelstva Holašovic byla pracovní vyčerpání obyvatelstva. Tento faktor zamezil náboženskému vlivu starší generace na mladší a prakticky způsobil téměř absolutní odbáboženštění vesnice.

3 Sekularizace jako desakralizace času a prostoru

V této kapitole vycházím z pojetí Milana Hlavačky, který pojal sekularizaci venkovského prostoru jako jeho desakralizaci.⁴⁷ Autor se sice zabývá přelomem 19. a 20. století, ale jeho pojetí se mi však jeví jako vhodné i pro popis období po druhé světové válce, kterým se v práci převážně zabývám.

3.1 Hlavačkovu pojetí desakralizace času

V této části nejprve představím Hlavačkovu koncepci, a pak se ji pokusím aplikovat na poválečný vývoj v Holašovicích.

Koncept nového sjednoceného času byl záležitostí čistě inženýrskou (respektive přírodovědeckou a technickou).⁴⁸ Církev a ani její organizační odnož se na vytváření nového sjednoceného času nijak aktivně nepodílely.⁴⁹ Církev, která považovala svůj liturgický čas (také kostelní nebo církevní čas) za nepřekonatelný a nenahraditelný, neměla potřebu se podílet na vývoji nového státem posvěceného času. Staletá jednotnost církevního času byla určována liturgií, konfesionalizací výchovy a výuky a církevním kalendářem.⁵⁰

Nově vzniklý světský čas zcela neodpovídal vnímání křesťansko-církevního rytmu času.⁵¹ „Církví zbyl její sakrální křesťanský po staletí kulturní a náboženskou tradicí unifikovaný sakrální čas, který ale koncem 19. století už nebyl závazným, či státem garantovaným časem a životním rytmem společnosti, ale již jen soukromou duchovní záležitostí.“⁵² Byl oddělen čas

---

⁴⁷ HLAVAČKA, Milan. Sekularizace a desakralizace času v české (venkovské) společnosti. In: FASORA, Lukáš, Jiří HANUŠ a Jiří MALÍŘ. *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská, 2009, s. 105-114. Země a kultura ve střední Evropě, Sv. 10. ISBN 978-807-2861-446

⁴⁸ Srov. Tamtéž: str. 105-114

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Tamtéž

⁵² HLAVAČKA, Milan. Sekularizace a desakralizace času v české (venkovské) společnosti. In: FASORA, Lukáš, Jiří HANUŠ a Jiří MALÍŘ. *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská, 2009, s. 105-114. Země a kultura ve střední Evropě, Sv. 10. ISBN 978-807-2861-446, str. ,str. 113

světský od času sakrálního. Bohužel pro církve byl její čas založen na poslušnosti děděné generacemi a na víře.⁵³ Naproti tomu byl civilní čas ustanovený zákony stojícími na politické a technokratické konvenci, kterou podpořily proměna a mobilita životního tempa a stereotypů společnosti.⁵⁴

Dalším důvodem, který vedl k zesvětštění času, bylo zredukování církevních svátků. Sekularizace se dotkla uspořádání času jen částečně, protože nahrazení klasického církevního kalendáře čistě profánním kalendářem nepřicházelo po zkušenostech z francouzské revoluce v úvahu.⁵⁵ Stanovení celonárodních (státních) svátků a celonárodního jednotného (nesakrálního) času vedlo k odebrání výhradního práva církvi na rozdělování společenského času.

3.1.1 Desakralizace času venkovského prostoru

„V 19. století dochází k sekularizaci a desakralizaci času.“⁵⁶ Radniční hodiny byly pořizovány do všech větších a samosprávných měst a obcí. Z církve se na nesakrální instituce přeneslo právo určovat čas.⁵⁷ Nový čas řídily hodiny, pošta, železnice a mezinárodní (washingtonská) konvence. Zvony na kostelech sloužily nejen pro křesťanské účely (např. svolávání k bohoslužbám), ale také jako zprostředkovatel informací o světských záležitostech (např. oznámení o otevření pravidelného trhu, návštěvy výběrčího daní, narození následníka trůnu). Každý zvon měl svůj specifický tón a každá komunita měla odlišné kódování pro různé události. Díky tomu došlo k emancipaci komunity od světských a církevních autorit a také

---

⁵³ Srov. HLAVAČKA, Milan. Sekularizace a desakralizace času v české (venkovské) společnosti. In: FASORA, Lukáš, Jiří HANUŠ a Jiří MALÍŘ. *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská, 2009, s. 105-114. Země a kultura ve střední Evropě, Sv. 10. ISBN 978-807-2861-446. str. 105-114

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ HLAVAČKA, Milan. Sekularizace a desakralizace času v české (venkovské) společnosti. In: FASORA, Lukáš, Jiří HANUŠ a Jiří MALÍŘ. *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská, 2009, s. 105-114. Země a kultura ve střední Evropě, Sv. 10. ISBN 978-807-2861-446, str. 109

⁵⁷ Tamtéž

k oddělení sakrálních a světských signálů.⁵⁸ Vznikaly tak nové, necírkevní, občansky motivované časové signály.⁵⁹ Církevní i občanský čas měly každý jiné kódy, kterými svolávaly věřící nebo občany dané komunity. Občanský (desakralizovaný) čas sloužil k odlišným účelům než čas sakrální, například k mobilizaci obyvatelstva.⁶⁰ „Z této změny, z této technicistní konstrukce času mohl vzniknout i frustrující pocit, který zasáhl na přelomu 19. a 20. století i českého venkovského kostelníka, neboť rozhoupání zvonů neurčovala již církev, respektive Boží čas, ale rozvoj telegrafie a washingtonská konvence.“⁶¹ Po zavedení unifikovaného inženýrského času byl den, už i pro venkovskou společnost, řízen spíše pracovními a občanskými povinnostmi. Před zavedením tohoto času byl venkovský den dělen převážně liturgickými církevními rituály.⁶² Církev a víra se staly individualizovaným prožitkem, který byl naplňován ve volném čase jednotlivce.⁶³ Kostelní zvonění přestalo být rozhodující pro lidské konání. Na každém jednotlivci záleželo, zdali bude sakrální čas a liturgický rytmus roku dodržovat či nikoli.⁶⁴ Rozdělení pracovního a sakrálního času bylo považováno za nerespektování církevního času a prakticky vedlo k vyvolání ostrých konfliktů u venkovského obyvatelstva.

3.1.2 Tři teze o desakralizaci a sekularizaci času na venkově

Své pojetí desakralizace času autor shrnul do tří tezí:

- 1) „Hlavní proud desakralizaci času v české společnosti vedl právě formou systematické destrukce a napadení tohoto zbylého církevního prostoru a ke

---

⁵⁸ Srov. Tamtéž: HLAVAČKA, Milan. Sekularizace a desakralizace času v české (venkovské) společnosti. In: FASORA, Lukáš, Jiří HANUŠ a Jiří MALÍŘ. *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská, 2009, s. 105-114. Země a kultura ve střední Evropě, Sv. 10. ISBN 978-807-2861-446, str. 105-114

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Tamtéž, str. 110

⁶² Tamtéž

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Tamtéž

zkracování sakrálního času většinou společností.“⁶⁵ Jeden z projevů změněné situace byl takový, že lidé přestávali pravidelně chodit do kostelů na bohoslužby. Desakralizace času vedla až k totální ignoraci zbylého sakrálního času, který byl nahrazen jinou nesakrální (občanskou) činností.⁶⁶

- 2) *„K sekularizaci času došlo i tím způsobem, že v druhé polovině 19. století vznikly nové národní festivity, které tradičním křesťanským svátkům nejdříve konkurovaly a posléze je i někdy nahradily.*“⁶⁷ Z těchto národních oslav se staly nové republikánské státní svátky.⁶⁸ Tyto státní svátky neměly žádnou souvislost s křesťanskými událostmi, jednalo se například o oslavu vítězství na bojištích, anebo založení nového republikánského státu. K tomuto „přerodu“ národních oslav ve státní svátky docházelo za doby první republiky.
- 3) *„K nejmohutnější sekularizaci času došlo za světových válek hlavně z toho důvodu, že sakrální čas byl zvláště na frontě zkrácen na nejnutnější minimum a pobožnosti byly vykonávány v opravdových polních podmínkách a také proto, že z křesťanské krajiny zmizely zvony.*“⁶⁹ Z křesťanské krajiny zmizely zvony a s nimi i kostelní kódy, které po staletí oznamovaly sakrální čas (vigilie, nešpory, zrození a úmrtí).⁷⁰ Zvony byly přetaveny na zbraně, které složily k masovému vraždění, což samo o sobě nepůsobilo na obyvatelstvo morálním dojmem. Zvony poprvé v doložené historii lidstva oněměly. Následkem tohoto zničení zvonů bylo zapomenuto to, proč kostelní zvony zní a také to jak se na jejich volání zachovat.⁷¹

---

⁶⁵ HLAVAČKA, Milan. Sekularizace a desakralizace času v české (venkovské) společnosti. In: FASORA, Lukáš, Jiří HANUŠ a Jiří MALÍŘ. *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská, 2009, s. 105-114. Země a kultura ve střední Evropě, Sv. 10. ISBN 978-807-2861-446, str. 112

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Tamtéž, str. 113

⁶⁸ Tamtéž

⁶⁹ Tamtéž, str. 113

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ Tamtéž

3.1.3 Desakralizace Holašovic

Roku 1755 byla na návsi v Holašovicích postavena kaplička, zasloužili se o to bratři Bartoloměj a Josef Pimiskorové. Nechali postavit návesní kapli na vlastní náklady. Opatřili pro kapli oltářní obraz zasvěcený Svaté rodině a do věžičky nechali zavěsit malý zvon, který dodnes oznamuje požár nebo úmrtí. V roce 2006 k těmto zvoněním (kódům) přibyla zvonění (kódy) oznamující čas (ráno, poledne, večer). Od té doby se zvon zastavuje vždy jen na Zelený čtvrtek, kdy zvony odlétají do Říma a rozezní se až na Bílou sobotu, kdy se vrací zpět. V tomto čase chodí děti s řehačkami.

Ze sakrálních zvyků v Holašovicích nezbylo prakticky nic. Následkem nedělní práce v zemědělském družstvu ztratila neděle svůj význam, jako sváteční den. Zvyky týkající se Velikonoc a Vánoc (velikonoční zpověď, Květná neděle, slavnost Těla a Krve páně, Tři králové), které jsou v rozhovorech zmiňovány, už se také nedodržují. Jediné co se u některých obyvatel vesnice zachovalo, je modlitba před štědrovečerní večeří. Jedinou tradicí, která se v Holašovicích stále dodržuje, je tradiční pouť, která se koná poslední květnovou nedělí ku příležitosti svátku svatého Jana Nepomuckého, kterému je i zasvěcena kaplička na návsi. Již zhruba deset let se o této pouti před kapličkou koná mše svatá.

V Holašovicích se před dvěma lety (červen 2011) začala utvářet nová religiozita v podobě slavnosti slunovratu. Tato slavnost se odehrává na holašovickém Stonehenge. Tento kromlech, na jehož stavbě se podílela, téměř většina obyvatel Holašovic, byl postaven v roce 2008. Na slavnosti jsou, téměř všichni občané Holašovic převlečeni za Kelty a spolu s dalšími lidmi oslavují příchod slunovratu.

Ze sakrálních tradic nezbylo v Hašovicích prakticky nic. Většina obyvatel (respektive mladší a nejmladší generace) přestala tyto tradice dodržovat. Starou religiozitu nahradila nová.

3.2 Potlačování religiozity

V této podkapitole se budu zabývat potlačováním religiozity komunistickým režimem jako jednou z příčin desakralizace venkovského prostoru obecně a v závěru se zamyslím, nakolik mělo toto potlačování vliv na sekularizaci Holašovic. Z různých forem potlačování se ve

(shodě s odpověďmi respondentů) zaměřím zejména na potlačování náboženských obřadů a na potlačování výuky náboženství.

Snaha Komunistické strany Československa o snížení počtu církevních obřadů stála za vznikem takzvaných sborů pro občanské záležitosti (SPOZ). Lidé pracující v tomto sdružení byli vyškoleni vzdělanými školiteli z KSČ a měli za úkol u obyvatelstva potlačit religiozitu.⁷² Z církevních obřadů to znamená ze křtů, svateb a pohřbů se měly stát obřady čistě občanské. Lidé pracující ve sdružení SPOZ se starali o důstojný a ateistický ráz těchto obřadů.⁷³ Vliv tohoto sdružení se po čase začal projevovat.

3.2.1 Křty

Počet křtů byl stále vysoký, což pro KSČ nebyla dobrá zpráva. Na úkor statistik o křtech byly zrušeny křty v nemocničních kaplích a kaple sloužili jen pro potřeby řádových sester pracujících v nemocnicích. Poté sbor pro občanské záležitosti začal proti křtům bojovat vítáním občánek, čímž se stejně nepodařilo snížit počty křtů, protože křest byl přijatelnějším a tradičnějším rituálem přivítání dítěte do života než režimem nově zavedené vítání občánek.⁷⁴ Jedním z dalších důvodů proč křest stále vítězil, nad vítáním občánku bylo přání věřících prarodičů, aby rodiče i přestože byli nevěřící, nechali dítě pokřtít. Dalším důvodem pro křest bylo vyjádření nesouhlasu rodičů s komunistickým režimem.⁷⁵

---

⁷² Srov. WEIS, Martin. *Svědectví dokumentů: (katolická církev v materiálech jihočeských archivů let 1949–1976)*. 1. vyd. České Budějovice: Jih, 2009. Středoevropské dějiny. ISBN 978-80-86266-33-6, str. 80-86

⁷³ Srov. DEMEL, Zdeněk. *Pod dohledem církevních tajemníků: omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008. *Historia ecclesiastica*, sv. č. 14. ISBN 978-807-3251-703, str. 177 - 204

⁷⁴ Tamtéž

⁷⁵ Tamtéž

3.2.2 Církevní sňatky

1. ledna 1950 byl v rámci protináboženského boje zaveden povinný státní sňatek.⁷⁶ Snoubenci se měli před uzavřením sňatku tohoto typu účastnit besed, kde jim byla vysvětlena nepotřebnost opakování sňatku v kostele. Přednášejícími na těchto besedách byli právník, lékař člen Sboru pro občanské záležitosti nebo člen výboru žen.⁷⁷ V Českých Budějovicích se těchto besed účastnil matrikář, anebo zástupce Společnosti pro řízení politických a vědeckých znalostí. Strach z komunistického režimu a stále větší propagace nepřátelského postoje proti náboženství vedly k trvalému snižování počtu církevních sňatků.⁷⁸

3.2.3 Církevní pohřby

Přestože komunistický režim propagoval pohřeb žehem, tak počty církevních pohřbů neklesaly. Jedním z důvodů odmítání civilních pohřbů bylo přání nejstarší generace lpící na církevních tradicích, mít církevní pohřeb.⁷⁹

Do propagace necírkevních pohřbů se zapojovaly orgány státní správy, proto například při smutečním průvodu z místních rozhlasů zazníval například životopis zesnulého nebo při skončení pohřebního obřadu byly v místních rozhlasech vysílány smuteční pochody.⁸⁰ Až s příchodem normalizace přišlo trvalé snížení církevních pohřbů.⁸¹

---

⁷⁶ Srov. DEMEL, Zdeněk. Pod dohledem církevních tajemníků: omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008. *Historia ecclesiastica*, sv. č. 14. ISBN 978-807-3251-703, str. 177 - 204

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ Tamtéž

⁷⁹ Tamtéž

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ Tamtéž

3.2.4 Náboženská výchova na základních školách

Povinné hodiny náboženské výchovy byly zrušeny na začátku školního roku 1952/1953 a byly nahrazeny hodinami nepovinnými. Rodiče, kteří přesto trvali na tom, aby jejich dítě tyto hodiny navštěvovalo, museli na ředitelství školy své dítě osobně zapsat. Během přihlašování dítěte byl na rodiče vytvářen nátlak, aby dítě do těchto hodin nezapisovali, protože by se to mohlo projevit na následném studiu dítěte. Nátlak nebyl vytvářen jen na rodiče, ale i na kněží, kteří měli zakázáno o výuce náboženství mluvit při bohoslužbách.⁸² Komunistickému režimu se nepodařilo zamezit tomu, aby většina tehdejších žáků základních škol výuku náboženství navštěvovala. Během dalších let byla účast žáků na hodinách náboženské výuky kolísavá. Komunistickému režimu se nikdy nepodařilo výuku náboženství vymýtit ze základních škol.

3.3 Statistické údaje z matričních knih

Statistické údaje pochází z matričních knih farnosti Čakov (knih z let 1868 – 1949 a knih z let 1950 až do roku 2012). Statistické údaje od roku 1919 do roku 1949 se týkají křtů, svateb a pohřbů pouze občanů vesnice Holašovice. Statistické údaje od roku 1950 až do roku 2012 se týkají celé čakovské farnosti, pod kterou spadá i vesnice Holašovice. Pod čakovskou farnost patří osady přidružené k vesnici Čakov (Čakovec, Holubovská Bašta) a vesnice Jankov a její osada Holašovice.

V čakovských matričních knihách týkajících se pouze vesnice Holašovice (1868-1949) nejsou zapsány matriční údaje týkající se období druhé světové války (1939-1945), protože v tomto období patřila vesnice pod sudetskou farnost Strýčice. Údaje ze strýčických matričních knih se nepodařilo získat.

---

⁸² Srov. WEIS, Martin. *Svědectví dokumentů: (katolická církev v materiálech jihočeských archivů let 1949–1976)*. 1. vyd. České Budějovice: Jih, 2009. Středoevropské dějiny. ISBN 978-80-86266-33-6, str. 73-79

3.3.1 Statistické údaje z období 1919 - 1949

V roce 1919 byl v čakovském kostele oddán pouze jeden pár, v tomto roce se v Holašovicích narodilo a bylo pokřtěno 6 dětí a pohřbeno 8 zesnulých. Počet narozených a pokřtěných dětí v Holašovicích (období 1919-1949) se udržoval vesměs stejný (3 až 4 děti za rok). Avšak v letech 1919, 1921, 1923, 1925, 1947 se v Holašovicích narodilo a následně bylo pokřtěno nejvíce dětí, tento počet se pohybuje zhruba mezi 5 až 8 dětmi za rok. V roce 1946 byly pokřtěny pouze dvě holašovické děti. Toto mohlo být způsobeno tím, že v té době docházelo v Holašovicích následkem druhé světové války k výměně obyvatel, která byla dokončena v roce 1947. Nejméně dětí bylo pokřtěno v letech 1920, 1929, 1936, 1938, 1946 kdy se počet pokřtěných pohybuje mezi jedním až dvěma dětmi za rok. V roce 1938 byly pokřtěny pouze dvě děti, jedním z důvodů mohl být brzký příchod druhé světové války, jemuž předcházelo posunutí německých hranic do českého vnitrozemí a tedy i postupné přefaření Holašovic k sudetské farnosti ve Strýčicích.

Nejvíce sňatků bylo v čakovském kostele uzavřeno v letech 1921, 1925, 1928, 1933, 1946, 1947, kdy se počet uzavřených sňatků pohyboval mezi dvěma až čtyřmi uzavřenými sňatky za rok. V roce 1946 byly uzavřeny 4 sňatky, příčinou toho mohl být příchod nového obyvatelstva po druhé světové válce.

V letech 1919, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928 se počet zesnulých a následně pohřbených na farním hřbitově v Čakově pohyboval mezi pěti až osmi zesnulými za rok. V ostatních letech se počet zesnulých z obce Holašovice pohyboval mezi jedním až čtyřmi zesnulými a následně pohřbenými ročně. Po roce 1925 mohlo být toto číslo církevních pohřbů ovlivněno postavením krematoria v Českých Budějovicích a nebo narůstající dlouhověkostí po první světové válce, na kterém se podílelo celkové zlepšení životních podmínek tehdejší společnosti.

3.3.2 Statistické údaje z období 1950 - 2012

Počet křtů, církevních sňatků a církevních pohřbů od roku 1950 až do roku 2012 se v čakovské farnosti snižuje. Ze snížení počtu církevních obřadů v letech 1948 – 1989 lze obvinít komunistický režim a jeho snahu o odnáboženštění státu. Za jeden z faktorů, který stojí za snížením počtu církevních obřadů, lze také považovat i lidskou pohodlnost. Od roku 1950

byl povinný státní sňatek. Církevní sňatek byl nepovinný a tedy i druhořadý, proto mohlo docházet k nechuti a ke strachu (z komunistického režimu) znovu uzavřít obřad v kostele, který mohl následovat až po uzavření státního sňatku, opakovat. Další důvod mohl být takový, že novomanželé byli prokomunisticky orientovaní a tedy církevní sňatek odmítali. Za následek postavení českobudějovického krematoria (1925) a propagace pohřbu žehem, lze považovat snížení počtu církevních pohřbů.

Největší počet pokřtěných dětí byl v letech 1956 a 1968, kdy bylo v roce 1956 pokřtěno 20 dětí a v roce 1968 bylo pokřtěno 15 dětí. Nejvíce uzavřených sňatků bylo v letech 1950, 1951, 1952, 1955 kdy bylo uzavřeno v čakovské farnosti sedm až deset sňatků ročně. Počet církevních pohřbů byl nejvyšší v letech 1950, 1956, 1962, 1963, 1967, 1970, 1971, 1972 a pohyboval se mez deseti až čtrnácti pohřby za rok.

Po roce 1989 se počet církevních obřadů stále snižuje. Celkové snížení církevních obřadů lze považovat za pozůstatek komunistického režimu. V letech 1990, 1994, 1997, 2000, 2007, 2011 bylo v čakovském kostele pokřtěno nejvíce dětí. Počet křtů se pohybuje mezi třemi až šesti křty za rok. Tento počet není přesný, protože děti patřící pod čakovskou farnost jsou křtěny i v dubenském kostele a tedy záznamy o jejich křtu jsou zaneseny do dubenské matriční knihy. Průměrně jedna pětina pokřtěných dětí ročně v Dubném patří pod čakovskou farnost.⁸³ Počet sňatků uzavřených v čakovském kostele je po roce 1989 téměř nulový, v roce 1994 a v roce 2012 se zde konal pouze jeden svatební obřad a v roce 2000 se v čakovském kostele konaly pouze dva církevní sňatky. Počet církevních pohřbů se od roku 1990 pohybuje zhruba mezi jedním až šesti pohřby za rok.

Údaje z matrik v zásadě potvrzují to, co jsem zjistila porovnáním a rozhovory, tedy stále klesající počet křtů, svateb a církevních pohřbů. Přestože na sekularizaci obce mělo vliv komunistické potlačování církevních obřadů a výuky náboženství, ani po pádu komunismu se klesající trend nezměnil. Teze o postupné desakralizaci času a prostoru se v případě Holašovic plně potvrzuje.

---

⁸³ Dubenské matriční knihy.

Závěr

Proces sekularizace se objevuje v 17. a 18. století ve Francii, v Anglii, a také v Německu. V tomto období byl proces sekularizace považován za převod církevního majetku na majetek světský. Na přelomu 19. a 20. století po vzniku sociologie náboženství jako samostatné vědecké disciplíny se začínají teoretičtí sociologové pojmem sekularizace zabývat. Na počátku 20. století byly vztahy mezi společnostmi a náboženstvím velice různorodé. V Rusku byly společnost a náboženství spolu velmi úzce spjaty. Opakem Ruska byla Francie, kde byla společnost nadřazená nad náboženstvím. Podle francouzského historika Reného Rémonda lze rozdělit sekularizaci na několik etap a podle sociologa náboženství Josého Casanovi lze na sekularizaci pohlížet ze tří hledisek.

Pojetí desakralizace času Milana Hlavačky na přelomu 19. a 20. století je vhodné pro popis situace na venkově po druhé světové válce, konkrétně na vesnici Holašovice. Jednou z příčin sekularizace venkova, která je z rozhovorů patrná, je proměna sakrálního času na profánní, za kterou stojí nejen nedostatek času věřících, ale také komunistický režim a jeho potlačování církevních obřadů a výuky náboženství. Z údajů získaných z matričních knih a z rozhovorů je patrné, že i po pádu komunistického režimu, je počet církevních obřadů (křtů, sňatků a pohřbů) stále klesající a bude klesající i nadále, protože v dnešní době už téměř nikdo nevychovává budoucí generace ve víře, tak jako tomu bylo u generace vyrůstající po druhé světové válce (viz rozhovory). Stará tradiční religiozita, která z vesnice Holašovice téměř vymizela, je nahrazena novou, kterou se obyvatelé vesnice snaží v obci vypěstovat.

Tato práce chce být příspěvkem k výzkumu sekularizace venkova v současné situaci, kdy ještě neexistuje solidní monografie, která by se tímto problémem zabývala.

Seznam použité literatury

BLECHA, Ivan. A KOL. *Filosofický slovník*. 1. vyd. Olomouc: Fin, 1995. ISBN 80-718-2014-8

DEMEL, Zdeněk. *Pod dohledem církevních tajemníků: omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008. *Historia ecclesiastica*, sv. č. 14. ISBN 978-807-3251-703

FASORA, Lukáš, Jiří HANUŠ a Jiří MALÍŘ. *Sekularizace venkovského prostoru v 19. století*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská, 2009, 271 s. *Země a kultura ve střední Evropě*, Sv. 10. ISBN 978-807-2861-446

FIALA, Petr. *Laboratoř sekularizace: Náboženství a politika v ne-náboženské společnosti: český případ*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. *Politika a náboženství*, sv.5. ISBN 978-80-7325-141-3

HANUŠ, Jiří. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. *Dějiny a kultura*, sv 2. ISBN 80-7325-036-5

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0

KOČÍ, Antonín. *Nové universum: všeobecná encyklopedie A-Ž*. 1. vyd. V Praze: Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-1069-X

KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 6., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2002. ISBN 80-723-5023-4

KOLDA, Vlastimil. *Holašovice: rural baroque*. 1st ed. Jankov: Jankov municipality office, 1999. ISBN 80-238-4077-0

PAVLINCOVÁ, Helena. A KOL. *Slovník: judaismus, křesťanství, islám*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 80-204-0440-6

VIDO, Roman. *Konec velkého vyprávění?: Sekularizace v sociologické perspektivě*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2011. *Sociologická řada*, sv. 11. ISBN 978-80-7325-266-3

WEIS, Martin. *Svědectví dokumentů: (katolická církev v materiálech jihočeských archivů let 1949–1976)*. 1. vyd. České Budějovice: Jih, 2009. Středoevropské dějiny. ISBN 978-80-86266-33-6

Matrika farního úřadu v Dubném

Abstrakt

BAUEROVA, Š: *Sekularizace venkova na příkladu Holašovic*. České Budějovice 2013. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce Doc. Mgr. Jaroslav Vokoun, Th.D.

KLÍČOVÉ POJMY: Sekularizace, náboženství, církevní obřad, osvícenství, desakralizace, církev.

Autorka práce v první kapitole představuje několik vymezení pojmu sekularizace za pomoci různých vědeckých disciplín. Od obecného pojmu sekularizace přechází v další kapitole k sekularizaci venkova. V této části práce se pokouší vysvětlit odnáboženštění českého venkova na konkrétním místě, pomocí rozhovorů se starousedlíky z vesnice Holašovice. V poslední části práce se zabývá sekularizací jako desakralizací času a prostoru.

Abstract

Secularisation of the Countryside Shown on the Example of Holašovice

Keywords: Secularisation, religion, religious ceremony, enlightenment, communism, desacralisation, church.

In the first chapter the author introduces several concepts of secularisation as they appear in various branches of science. The next chapter moves from the general definition of the term towards the secularisation of the countryside. This part aims to explain the process of desacralisation using the material obtained by interviewing the residents of the village of Holašovice. The last part of the thesis deals with the concept of secularisation as a desacralisation of time and space.